

דצמבר 2013, כסלו תשע"ד, גיליון 155

קצה המדבר

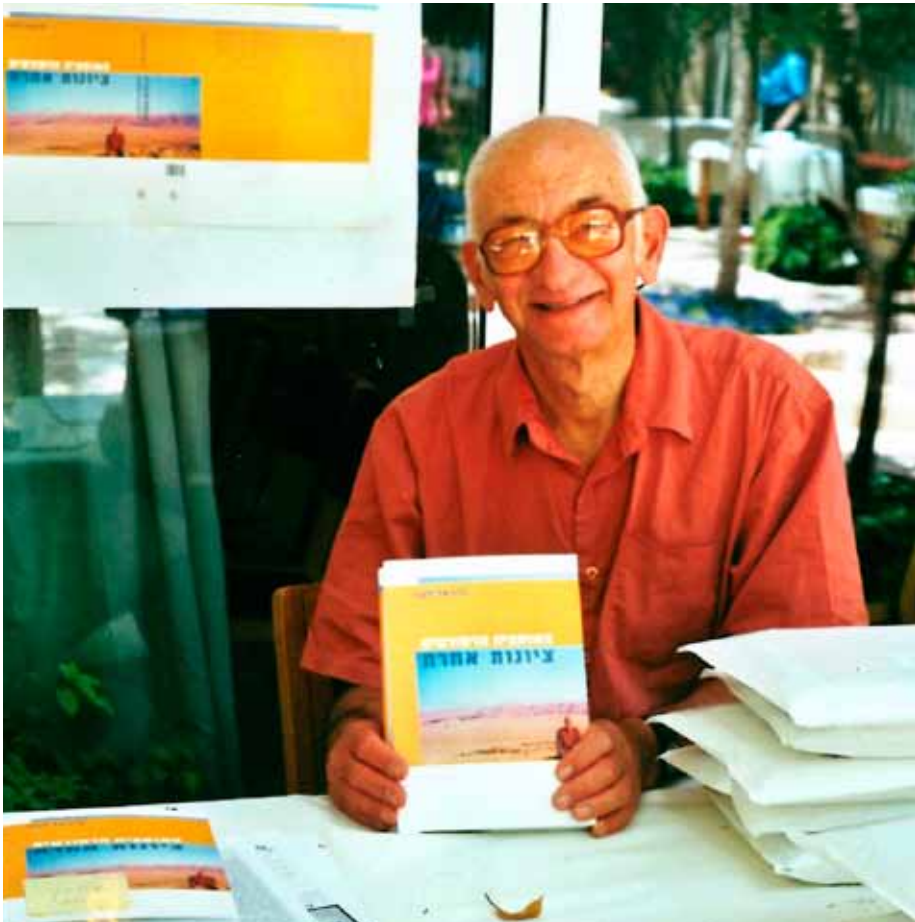
עיתון חבל אילות

**אידיאליסט, עיקש
ופרגמטיסט גמיש**
מיכאל לבני, שר ההיסטוריה של לוטן

הזקן הכי צעיר בערבה

קיצור תולדותיו של מיכאל לבני מלוטן

"אולי הקיבוצים העירוניים ותנועות הבוגרים מגששים אל דרך מסוימת. כעת, עדיין אין להם משנה רעיונית סדורה דוגמת אבותיהם ואמותיהם הרעיוניים מלפני 90 שנה".
(מיכאל לבני, "בקצה המדבר", גיליון 124, ינואר 2011, בעקבות כנס המטה השיתופי)

"האם יש לבית ללא דרך משמעות ציונית? מנקודת ראותה של הציונות התרבותית - לא ייתכן קיבוץ שאינו גם דרך. אין ביכולתו של קיבוץ (גם קיבוץ עירוני) שמבקש דרך לשרוד מבלי שיש בו מודעות קוגניטיבית לדרכו. לדעתי זה גם מחייב תנועה המודעת באופן קוגניטיבי לדרכה. רק כישות רעיונית פוליטית, במובן המודרני, יכול קיבוץ לעמוד כנגד הפוסט מודרנה השוללת כל חזון קבוצתי ומקבלת את הרע באדם כנורמה וכןקודת מוצא למדיי-ניותה" (מיכאל לבני, 2010).

ההיכרות שלי עם מיכאל לבני, AKA מקס לנגר, היא רבת שנים. שנינו חברי גשר הזיו לשעבר, שם עכדנו יחד כלול ההודים מספר שנים, ושנינו עשינו בשנות השמונים את המעבר מגשר הזיו בגליל, ליד הים, לערבה השחונה. אלא שאני באתי רק להקים משפחה, ומיכאל, האידיאולוג שבינינו, השאיר מאחוריו משפחה, וכמו בן גוריון בשעתו, ירד ללוטן לבדו. אך שלא כמו בן גוריון, מיכאל הגיע ללוטן - לא כדי לכתוב זיכרונות, אלא בעקבות פניות של מייסדי לוטן, חניכיו ושותפיו בעבר, אשר חשו כי הם זקוקים למנהיגות, והוא אכן נתן אותה ברצון וללא בקשת תמורה (הוא גר עד היום בדירת 60 מ"ר ישנה ומוזנחת אליה נכנס לפני 27 שנה, ובה הוא מתכנן לחיות כל עוד יוכל לתפקד). אבל כמו שאומרים חז"לינו: "האדם עושה תכניות, ואלוהים צוחק" - התגלגלו הדברים כך שבמהלך המשברים שעברו על היישוב הצעיר, כמעט כל חברי הקבוצה הזו עזבו את הקיבוץ. כיום, מיכאל נאבק - לבד, להרגשתו - בנטייה של חלק מחברי הקיבוץ לבצע מהלכי הפרטה ולעמעם את הזהות היהודית-ציונית.

גם הגיל עושה את שלו, ומיכאל כבר אינו

פעל כמורה, מרכז חינוך, גזבר וחקלאי. בשנים 1975-1977 נשלח לאמריקה כשליח ראשון מטעם התנועה הקיבוצית לתנועה הרפורמית. בשנים 1979-1983 ריכז את "צופי-תל"ם", תנועת הנוער הרפורמית בארץ דאז וב-1989-1992 כיהן כמנכ"ל מחלקת חינוך ותרבות יהודיים בגולה מטעם ההסתדרות הציונית העולמית.

"במונחיו של אחד העם הוא גם כוהן וגם נביא, הוא אידיאליסט עיקש ופרגמטיסט גמיש. בעל מרץ ובוחן בקפידה" (הרב חיים סקירבול על מיכאל לבני)

מאז שנת 1986 מיכאל חי בקיבוץ לוטן, בו עזר להקים את ענף התיירות החינוכית ואקו-לוגית ובמשך שנים מספר ריכז את הפרויקטים האקולוגיים בקיבוץ. לפני כחודשיים סיים את כהונתו כיו"ר עמותת "צל התמר", המקדמת פרויקטים אקולוגיים בלוטן. הוא נשוי לדייר ברנדה הרצברג, יש לו שלושה בנים מנישואים קודמים ושישה נכדים החיים בקיבוץ גשר הזיו. ב-1998 יצא לשנת שבתון בהודו, במה לכה פעל חלק מהזמן כיועץ חינוכי לכפר נוער - "מיטרניקטן" בדרום קרלה.

מיכאל לבני פרסם מאמרים רבים בעברית ובאנגלית בנושאים הקשורים לחיי קיבוץ וחיי נוף, חינוך יהודי-ציוני, אקו-ציונות, שאלות דת ומדינה - ובפרט על ההשקפה שבין היהדות הרפורמית והציונות. הוא גם משתתף במפגשים בין-דתיים, חבר פעיל ב-International

בריא וחזק כפי שהיה, אבל - כפי שרומזת הכותרת - רוחו עוד חזקה כשהייתה, אולי אפילו יותר, ומפסגת המצודה שלו הוא אינו חושש לנהל קרבות הרואיים, גם אם הניצחון אינו בטוח. המוטו שלו, המסכם את גישתו לחיים הוא: "Don't talk the talk if you won't walk the walk ובתרגום לשפת הקודש: דיי בורים שאין אחריהם מעשים - אין להם ערך. הרב הרפורמי חיים (הנק) סקירבול מעיד עליו: "במונחיו של אחד העם הוא גם כוהן וגם נביא, הוא אידיאליסט עיקש ופרגמטיסט גמיש. בעל מרץ ובוחן בקפידה. מתייחס ברצינות למשיי-מותו, אך לא לעצמו בנוגע לשבחים והוקרה. אין הוא נבהל מרעיונות מעוררי מחלוקת או בלתי אהודים. הוא מרגיש בבית - הן במסדר רונת האקדמיה והן בשטיפת כלים בקיבוץ".

ההיסטוריה הפורמאלית של מיכאל

ד"ר מיכאל לבני (לנגר), מחנך ציוני ותיק, הוא חבר קיבוץ לוטן - קיבוץ של היהדות המתקדמת (רפורמית) בערבה הדרומית. לבני נולד בווינה בשנת 1935 וגדל בוונקובר, קנדה. הוא סיים את לימודיו ברפואה באוניברסיטה של קולומביה הבריטית ב-1959 ועבודת הדוקטור שלו הייתה בתחום הפסיכיאטריה החברתית, בנושא: "תת-תרבות של מתבגרים - תנועת הנוער 'הבונים' בוונקובר". באוניברסיטה הוא היה פעיל בארגון הסטודנטים הציוניים וכיהן כנשיא של סניף "הלל". לבני עלה ארצה לקיבוץ גשר הזיו בגליל המערבי ב-1963, שם

Communities Studies Association ומר"צה בכנסים של הארגון. בין השאר, הרצה גם על הסכסוך במזרח הקרוב, מנקודת מבט של העימות בין העולם הערבי והאסלאם עם המערב (האמת – לא הייתי מודע לכמות המאמרים שהעלה על הכתב, ורק לקראת הכנת הכתבה הזדמן לי לעיין בחלקם, ופה ושם אפילו הצלחתי להבין על מה הוא מדבר. י.ה.)

אז ככה היה באמת

ילדות ונערות: מיכאל נולד בווינה, בשנת 1935 לפרץ ואולגה לנגר, זוג יהודים בורגנים ציוניים, תופעה נדירה בווינה של אותן השנים. ב-1934, בעקבות עליית הפשיסטים לשלטון באוסטריה, הם ערכו מסע שכלל סיור ארוך בפלשתינה, בהדרכת ידיד שכבר עלה והתיישב בארץ. פרץ לנגר עבד כמנכ"ל חברת כותנה ובדים אצל משפחה יהודית מתבוללת, ולאחר סיפוח אוסטריה לגרמניה ב-1938, הוא נשלח לפריס על ידי החברה ומשם עקרה המשפחה לפלשתינה. בפלשתינה גרה המשפחה הצעירה ארבע שנים בתל אביב, ברחוב פרישמון, ממש קרוב לים, בלי המלונות, כמוכן. הזיכרונות של מיכאל הצעיר מהתקופה כוללים משחקים על החוף, שרידי ספינת מעפילים שהבריטים פוצצו, אימא בבית ואבא מחפש עבודה ולא מוצא. מעסיקיו הקודמים עברו לקנדה והזומי נזקקו את פרץ לחזור ולעבוד אצלם וגם סידרו למשפחה אשרת הגירה למדינה (שלא הסכימה לקלוט אפילו פליט יהודי אחד לשטחה). אלא שהשנה היתה 1942, שנת שיא בפעילות חיל הים הגרמני והאונייה עליה שטה משפחת לנגר – ההורים, מיכאל בן השבע ואחותו בת הארבע – ספגה פגיעת טורפדו באזור מפרץ מקסיקו וטבעה. למרבה המזל, בני משפחת לנגר לא נפגעו וכך, כשרק בגדיהם לעורם, הגיעו מיכאל ומשפחתו לחופי העולם החדש, והתיישבו להם בעיר הקודש וונקובר. האב לא חזר שוב לארץ, עד סוף ימיו, אך מיכאל לא שכח, וביום הכרזת סיום מלחמת העולם שאל את אביו: ועכשיו אולי אפשר כבר לחזור לפלשתינה? התשובה השלילית לא הרתיעה אותו, כמוכן, ובסופו של דבר אמנם חזר לישראל.

בשנים הראשונות, החיים בוונקובר לא מצאו חן בעיני מיכאל הצעיר, ומבחינה חברתית הוא מצא את מקומו בעיקר במחנה הקיץ של "מק"א – תחילה כחניך ואחר כך כמדריך. בהיותו בן 15 הגיעו אליו שמועות על תנועת הבונים הציונית והחליט להצטרף. עוד בצעירותו היה מיכאל בעל סקרנות אינטלקטואלית. אוטודידקט – הוא מעיד על עצמו, ומה שלא קיבל מהוריו וממוריו השלים בקריאת ספרים וחוברות, יצירות של אנשי רוח, סופרים ומנהיגים יהודיים. גם היום הוא יכול לצטט מאחד העם או הרצל ורכים אחרים אשר את כתיבהם קרא, עדיין משפיעים עליו. כך הגיע לתנועת הבונים כשהשכלתו היהודית והציונית הרבה מעל לחבריו לתנועה, ומהר מאוד הצטרף להנהגת הקבוצה, דווקא כרכז ספורט במחנה הקיץ. במהלך פעילותו שם פגש חלק מהאנשים שלימים נעשו חבריו לדרך

בקיבוץ גשר הזיו. פעילותו בתנועת הבונים בוונקובר ואחר כך גם ברמה הארצית, נמשכה עד לסיום לימודיו באוניברסיטת קולומביה הבריטית בוונקובר.

בשנת 1952 התחיל את לימודיו באוניברסיטה, ומהר מאוד נכנס לפוליטיקה של ארגוני הסטודנטים היהודיים ואף נבחר לנשיא "הילל" בסניף האוניברסיטה של קולומביה הבריטית – ארגון הסטודנטים היהודיים. בקיץ של אותה שנה זכה מיכאל במלגה לקורס למנהיגות יהודית בקליפורניה, וחלק מהמורים היו אנשי תרבות מישראל. עבור הסטודנט הצעיר ומונקובר, הייתה זו הפעם הראשונה מאז עזבה המשפחה את תל אביב, שהוא נפגש עם התרבות הישראלית העכשווית ועם נציגיה, אשר דיברו על המחויבות כלפי הרעיון היהודי-ציוני, ועל הקשר בין הרעיון החלוצי והתרבותי. מיכאל מגדיר את הרגע הזה כאחד הצמתים החשובים בחייו, וכדרכו בקודש, לא הרפה מהנושא עד שקרא ולמד אותו היטב. מיכאל המשיך בלימודיו עד 1959, כשהוא מסיים אותם ואת עבודת הגמר שלו בהצטיינות, והמשיך לסטאז' בבית חולים בברוקלין. הפעילות בבית חולים לא הסיחה את דעתו מהצד הציוני המתפתח שלו, ובסוף השנה נסע לארץ כשהוא מתלווה אל קבוצת צעירים ב"וורקשופ" (שנת הכשרה) של "הבונים". את עיקר זמנו בארץ הקדיש ללימודי עברית באולפן ובילה חודש בקיבוץ אורים בנגב, וחודש בגשר הזיו מול הים. ברור איזה קיבוץ נראה לו יותר מתאים...

כשחזר לניו יורק, ביקש לעשות עוד שנת סטאז' שחלק ממנה העביר במחלקה הפסיכיאטרית. לאחר טיפול בנערה בת 15 שנאנסה על ידי כנופיה ונכנסה למשבר נפשי, החליט כי יש צורך לתקן את העולם שבו קורים מקרים כאלה, והדרך לתיקון עולם, לפחות עבורו, עוברת במדינת ישראל ובקיבוץ.

העלייה

לאחר שהחליט לעבור לישראל, עבד בבית חור לים לתשוי נפש בברוקלין במשך חצי שנה, על מנת לממן את הנסיעה והמעבר. את דרכו

לישראל עשה מיכאל – לא בדרך המקובלת, אלא במסע דרך ארצות ערב. את המסע הזה תיאר מיכאל בחוברת קטנה, וכך היא מתחילה: "תמיד רציתי לבקר במדינות ערב ולפגוש את האנשים מה'צד השני'. הייתי בדרכי לעלות ארצה, וזו הייתה אולי ההזדמנות האחרונה. כמעט איש מידידי לא ידע על תוכנתי, כי לא הייתי בטוח שזה לא ישתבש. ובאמת, התקשיתי להאמין בעצמי כאשר המטוס שלי נחת, ומצאתי את עצמי דורך על אדמת טוניס. למעשה ליוותה אותי ההרגשה של מחוץ למציאות לכל אורך המסע בן שבעת השבועות בטוניס, לוב, מצרים, לבנון, סוריה וירדן. על אף ההרגשה, ולמרות שחוויתי המון חוויות משונות ומעניינות, בשום שלב לא חשתי עוינות, כי לא ידעו שאני יהודי. לא נתקלתי בבעיות ולא הייתה סכנה לשלומי."

היהדות הרפורמית שלנו צריכה להיתפס כמקור לעקרונות ולדרכי ביצוע שמטרתם היא עיצוב האופי הדתי-התרבותי של מדינת ישראל... (מיכאל לבני)

סיום המסע היה בשער מנדלבאום, אז מעבר הגבול בין ירדן וישראל, ומיכאל מצא את עצמו בארץ המובטחת, וכאן שוב המתין לו צומת החלטות: פרופסור שמעון הרמן מהאוניברסיטה העברית הציע לו לבוא ולהצטרף אליו, מצד שני המתין לו הקיבוץ (גשר הזיו, לא אורים), והרופא הצעיר החליט שייעודו להביא לתיקון עולם, ותיקון עולם יוכל להיעשות רק דרך הקיבוץ והתנועה הקיבוצית, וכך הגיע לגשר הזיו.

השנים הראשונות בקיבוץ עברו בעבודות חקלאיות – שלחין, בננות כיוצא בזה, ולאחר שפגש את זמירה גם החל בהקמת משפחה. לאחר שיצא לשנת לימודי יהדות במכללת אורנים, מונה מיכאל למחנך כיתה, תפקיד שהיה לו די קשה, גם בגלל שליטה לא מספקת בעברית וגם עקב התנגשות התרבויות – היקית-אמריקנית מצד אחד, והצברית-קייבוצית מצד שני. בשנת 1968 מונה לרכז חינוך

המשך בעמוד 14

קיבוץ לוטן ממעוף המצלמה

הוא מעיד: "עבודתי, בשיתוף עם הרב שפר, כללה פעילות למען תוכניות ארוכות טווח לנוער בישראל... והחדרת הרעיון של מדינת ישראל בכל מחלקות אגף הנוער". זה לא היה פשוט, והיה על מיכאל ליצור קשרים ולפגוש את הרבנים, מנהיגי היהדות הרפורמית, שחלקם התנגדו לרעיון - לשים את מדינת ישראל בתור יעד, לעומת ההתרכזות בפעילות ברוח הרפורמה בתוך הקהילות ובסביבתן המיידית. למיכאל גם היו תכניות אף יותר רחבות מזה: הוא שאף להפוך את המצב הקיים בישראל (שבו הגמוניה וכמעט בלעדיות לזרם האורתודוקסי ולזרם החילוני), על ידי פעילות ציונית וחינוכית רחבה של התנועה הרפורמית: "עלינו

האדם שנבחר למלא את תפקיד השליח, היה מיכאל. הוא יצא לקורס שליחים, ואז לנויר יורק, להתחיל במילוי המשימה האדירה הזו. על שנות הפעילות הפוריות מעידים אנשים שעבדו לצידו: "כמעט בכוחות עצמו הניח לבני את היסודות לציונות רפורמית מעשית. הוא החיש את הקמת 'ארצה', ארגון הציונים הרפורמיים באמריקה, והיה אביו של גרעין 'ערבה' - הגרעין ההתיישבותי הראשון של רפורמים בארצות הברית." (הרב חיים סקירבול). הרב אריה יפה, לשעבר נשיא איגוד הקהילות היהודיות המתקדמות באמריקה, כותב: "מיכאל לבני הוא אחד מחלוציה הגדולים של היהדות הרפורמית. הוא מילא תפקיד קריטי

בקיבוץ, תפקיד לא פשוט, אך מה שזכור לו ביותר היא החלטתו להקים ולקדם את ספורט השיט שלא היה קיים בגשר הזיו, למרות היותו יושב לשפת הים התיכון. לשם כך היה צורך להתרוצץ בין מוסדות ואנשים, אך שוב - את מיכאל אי אפשר להרתיע ובאמת, בסופו של דבר, הצליחו המאמצים ועידן השיט הגיע גם לגשר הזיו (היום הכול מופרט בגשר הזיו, כולל השיט). בהמשך הדרך מיכאל גם כיהן כגזבר הקיבוץ, אבל כל זה, וכל החלק הראשון בחייו היו רק הקדמה לפרק החיים הבא - העבודה עם התנועה היהודית הרפורמית בצפון אמריקה ובמדינת ישראל.

שנות השליחות

במהלך שנות ה-70-60, החל תהליך יוצא דופן בזרם היהודי הרפורמי, הזרם הדתי הגדול ביותר בארצה. דמויות בולטות בזרם, כמו הרב סטיבן שיפר, מנהל אגף הנוער של איגוד הקהילות היהודיות-רפורמיות בארצות הברית והרב ריצ'רד (דיק) הירש, מחשובי הרבנים הרפורמים בכל הזמנים, התחילו בניסיון להכניס ערכים ציוניים לארגון הנוער הרפורמי בצפון אמריקה ובהמשך גם בארץ, כשהם נעזרים ברבנים חיים (הנק) סקירבל ואליהו לוי. עד אז, לפי הגדרתו של מיכאל, למעשה לא הייתה מדיניות ציונית, אלא לכל היותר פרו-ישראלית: "הסוגיה המהותית של הציונות הרפורמית, בתפוצות וכישראל, היא האבחנה בין פרו-ישראליות לבין ציונות... עבור יהודים רפורמיים בתפוצות, פרו-ישראליות פירושה בעיקר תמיכה כספית במדינת ישראל, ושתדלנות למען זכויות הרפורמים ותמיכה בקהילות רפורמיות בישראל. שנית, פירושה שימוש במדינת ישראל ככלי חינוכי לחיזוק הזהות היהודית של נוער יהודי רפורמי בגולה. בתוך מסגרת זו אין חזון מסוים לציונות הרפורמית בישראל - יש רק קהילות של יהודים רפורמיים אשר נאבקים על זכויותיהם הדמוקרטיות".

בנהגתו של מיכאל, התגבש גרעין "ערבה", אשר תחת כנפי התנועה הקיבוצית ("איחוד הקבוצות והקיבוצים") ייסד את קיבוץ יהל ב-1977, ובהמשך קמו גרעינים שייסדו את קיבוץ לוטן

התנועה הקיבוצית, שהייתה אז בשיא כוחה, (אבל רגע לפני הנפילה), ואשר תפקדו בה אנשים כמו מוסה חריף, ישראל אבידור וס' עדיה גלב (ממייסדי תנועת "הבונים" ומוותיקי כפר-בלום), נרתמה לעזרה ובין השאר, הוחלט לגייס שליח מאחד הקיבוצים, שיוכל לעזור בהובלת המהלך, שכלל גם הקמת גרעיני נוער רפורמי לעלייה לארץ ולהקמת קיבוצים רפורמיים במסגרת התנועה הקיבוצית ("איחוד" (דאז).

להופיע כחלופה ציונית למגוון צורות הציונות האורתודוקסית והציונות החילונית בישראל. היהדות הרפורמית שלנו צריכה להיתפס כמקור לעקרונות ולדרכי ביצוע, שמטרתם היא עיצוב האופי הדתי-התרבותי של מדינת ישראל... מיכאל ידע כי לשם כך נחוצה עליית צעירים רפורמים במסגרת קריית, צעירים בעלי מחויבות לעניין. לצערנו, היהדות הרפורמית בארץ רואה את עצמה מחויבת לשמירה על זכויותיהן של הקהילות הרפורמיות מפני מכשירי רעתן, ולא דווקא להשפעה על המדינה כולה באמצעות מערכת חינוכית. בנוסף, גם יהודי אמריקה, חסידי הציונות הרפורמית, לא עשו מספיק: "הציונות הרפורמית המאורגנת לא הוכיחה עצמה כמדרכת תנועת עלייה

ב'ארצה' בימיה הראשונים, והיה מעורב עמוקות בהקמת הקיבוצים של התנועה הרפורמית בערבה: לוטן ויהל". בהנהגתו של מיכאל, התגבש גרעין "ערבה", אשר תחת כנפי התנועה הקיבוצית ("איחוד הקבוצות והקיבוצים") ייסד את קיבוץ יהל ב-1977, ובהמשך קמו גרעינים שייסדו את קיבוץ לוטן אך רוב זמנו של מיכאל הוקדש להכנה והפעלה של תוכניות חינוכיות ציוניות לבני הנוער, הן בערים והן במחנות הקיץ של התנועה (יצא לי לבקר את מיכאל במחנה הקיץ Camp Kutz, ושם ראיתי בפעם הראשונה בחורות חובשות כיפה ועטויות טלית בזמן התפילה, שהייתה גם היא שונה. התחלתי להבין לאיזה מין עולם הוא נשלח. י.ה.). על כך

ומה קורה בלוטן?

כמובן שבתור שכן סקרן, ובתור ידיד של לוטן וחבריה, ניסיתי לדלות פרטים ממיכאל. את מה שקרה וקורה בלוטן בקשתי ממיכאל לכתוב במו ידיו. אז הנה זה: "בלוטן ישנן חצי הכוס המלאה וחצי הכוס הריקה. חצי הכוס המלאה בלוטן מתבטאת בחיי התרבות היהודיים-ציוניים יצירתיים - בחג ובמועד, מעברי החיים. כמו כן, הבנייה האקולוגית הנחשנית היא ייחודית ללוטן. רצוני גם לציין כי לדעתי יש ענפים המתפקדים היטב - מטע, רפת וחדר האוכל. מאחורי חצי הכוס המלאה הזאת עומדת קבוצה קטנה של חברים מאד מסורים ומחויבים. חצי הכוס הריקה הוא תת-אכלוס חמור וכישלון כלכלי. כתהליך, זה נמשך (בעלויות וירידות) כבר כ-15 שנה. אילולא העזרה התקופתית של האזור (מועצה, יוטבתה ו'ערדג' בשעתו), איני יודע לאן היינו מגיעים. באמת מגיעה תודה. כמוכן, יש סיבות לחצי הכוס הריקה. לוטן הוקם ב-1983, בעצם בפעימה האחרונה המשמעותית של הקמת קיבוצים חדשים. השקעת המוסדות הלאומיים בביסוס ירדה מאד לעומת הסכום מים אשר הושקעו בשנות ה-70. חמור מכל, התנועה הרפורמית באמריקה למעשה נטשה את הקיבוצים שלה מבחינת הראייה במ כ"עדים להגשמה ציונית רפורמית. בארץ, התנועה הרפורמית המקומית ראתה בקיבוצים הסחה מהמטרה המרכזית - הקמת בתי כנסת וקהילות בעיר. היא פרקה את תנועת הנוער - צופי-תלים, לטובת ארגון ילדים של הקהילות - 'נוער-תלים'.

הפסקת תזרים הדיווידנדים מ'ערדג' בשנים האחרונות, היוותה מכה כלכלית שבלוטן לא נמצא לה מענה. אך צריך גם להכיר בכך, כי ב-15 שנים האחרונות, המנהיגות הפנימית של לוטן, בפרט המנהיגות הכלכלית, הייתה חלשה מאד. הפוטנציאל האדיר של לוטן בתחומים כמו תיירות ובנייה אקולוגית לא מומש, ותרבות ניהולית סמכותית ולא משתפת גרמה למתחים רבים. קליטה של חברים, חלקם מאד מוכשרים, אך לא מחויבים לחזון לוטן, הוסיפה למתח.

וכעת, אנחנו שוב בצומת דרכים. באין מקור למילואים מתנועת נוער מיישבת, כנראה עלינו לחפש קבוצות לעיכוי האוכלוסייה, שלא יהיו שותפות מלאות לחזון לוטן המקורי - לא מבחינת שיתוף ולא מבחינת מחויבות יהודית-ציונית. אולי יהיה כאן קיבוץ שיזורי, דבר שאינו פשוט לבצע בפועל. היום יושבים במנהלת לוטן שלושה חברים חיצוניים, יור הקהילה, מרכז משק ונציג חטיבת ההתיישבות. ימים יגידו איזה פרי תישא מעורבותם. אך, שוב, ליוזמה זו של המועצה - אני אומר תודה. ואישית, יחסי למקום לא השתנה. קהילת לוטן היא ביתי - 'כאן ביתי מול הרי אדום'. אני מקווה שביתי גם ימשיך לשקף את הסיבות שהביאו אותי לכאן לפני 27 שנים. ימים יגידו!

יורם הכפן

יחד עם השתנות המדינה בכלל - כל אלה הביאו להפסקת התמיכה בתנועה הצעירה, שנשארה תלויה בקיבוצים הרפורמיים. בסופו של דבר, לא נמצא מחליף הולם למיכאל, וגם לא היה מימון למדריכים ולפעילות, ותנועת צופי תלים הגיעה לסוף דרכה, אבל זה קרה כשמיכאל כבר היה בלוטן 10 שנים. בשנת 1983 חזר מיכאל לגשר הזיו, והפעם לעבודה עם תרנגולי הודו וב-1984 הגיעו לסופם ניי שואיו הראשונים, והוא היה מוכן לשלב הבא. בשנת 1986 שמע שוב את הקול - והפעם מחבריו וחניכיו בלוטן, שביקשו ליהנות מניסיונו הרב כחבר קיבוץ ופעיל בתנועה הרפורמית. הם פנו לתק"ם בבקשה לגייס את מיכאל, וזה נענה לקריאה ועבר ללוטן כמלווה במסגרת שנת שירות מאוחרת. בהמשך, עזב את גשר הזיו והתקבל לחברות מלאה בלוטן, שם עסק בפיתוח תיירות חינוכית ובתחומים נוספים, תוך כדי כתיבת מאמרים וספרים. עד 1998, מילא שורה של תפקידים מגוונים, ולאחר תקופה עשירה וסוערת, נסע לשנה להודו, לא לטיול תרמילאים בלבד, אלא לעבודה בהתנדבות כיועץ לפיתוח תיירות חינוכית בדרום הודו, בקראלה, בכפר שבו מתחנכים כ-500 ילדים ובוגרים צעירים, והוא מכונה מיטרניקטן (MitraniKETan - 'בית של ילדים').

"חמור מכל, התנועה הרפורמית באמריקה למעשה נטשה את הקיבוצים שלה מבחינת הראייה במ כיעדים להגשמה ציונית רפורמית" (מיכאל ליבני)

הוא הגיע למקום, סייר קצת בסביבה, כתב תכנית עבודה לתיירות חינוכית, וביקש מפה של האזור. אמרו לו שאין חיה כזאת. אין לה שייג מפה של האזור. מיכאל, כדרכו, לא מקבל לא, ויצא לעיר הבירה בחבל לחפש מפה. באוניברסיטה של קראלה היו מפות מתקופת הבריטים - אסור לקחת ואסור להעתיק. פנו לשר התיירות, וגם הוא לא יכול לעזור. למה? כי לפי החוק (שנכתב על ידי הבריטים במלחמת העולם השנייה) אסור להעתיק ולהפיץ מפות של אזורים הנמצאים עד חמישים ק"מ מהים. למה? בגלל חשש מהיפנים שעלולים היו להשתמש במפות על מנת לכבוש את האזור בפלישה מהים... בסופו של דבר, לא הגיעה מפה, ולא ברור מה מהתכנית היפה שמיכאל כתב אכן יושם, אבל היה מעניין, ובדרך חזרה הביתה ללוטן, שילב טיול גם בסרי לנקה.

בעשור האחרון פעל מיכאל בעיקר בתחום הפרויקטים האקולוגיים של לוטן, הקים ושיימש כיו"ר העמותה, 'צל-התמר', אשר מימנה חלק מפעילות זו. הוא גם כתב רבות והוציא את הספר 'האופציה הרפורמית: ציונות אחרת'. רצוי גם לציין את פעילותו של מיכאל בשולחן הקומונות הבינלאומי והשתתפותו כמרצה בוועידות של ה-International Communities Study Association.

יהודית רפורמית... גם מספר המשתתפים בתכניות ישראליות של הציונות הרפורמית, במיוחד בארה"ב, לא גדל באופן משמעותי. העדר עלייה רפורמית בכלל, ועלייה רפורמית מית ציונית בעלת תכלית בפרט, הוא המכשול העיקרי להתפתחותה הידינית של היהדות הרפורמית בישראל. אי יכולתה של הציונות הרפורמית להעניק תמיכה מספקת לקיבוץ צים הרפורמיים (במיוחד בהוספת מועמדים בעלי מחויבות לחברות), מצביע על תפקודה של היהדות הרפורמית כארגון רפורמי פרו-ישראלי, במקום כתנועה ציונית רפורמית. הקיבוצים נותרו לבדם כמאמץ להגיע למאסה קריטית באמצעיה המוגבלים.

ב-1977 חזרה משפחת לנגר לגשר הזיו, והמשך השליחות של התנועה הקיבוצית בתנועה הרפורמית הוטל על גדעון אלעד מח"צרים. בספרו של גדעון ז"ל: 'אור בערבה', יש פרק על תקופת שליחותו של קודמו, ובו הוא מסביר כיצד מיכאל, בעבודתו החינוכית-אידיאולוגית, הניח את היסודות לכרית שבין התנועה הקיבוצית לתנועה הרפורמית, וכך גם יצר הכנה ולגיטימציה של הקיבוץ כ'קהילה קדושה' אצל המנהיגות הרפורמית, מה שאפשר את הקמת הקיבוצים הרפורמיים. בגשר הזיו מילא מיכאל שורה של תפקידים, וגם יצא לקורס חובשים במסגרת צה"ל, שפתאום נזכר בו ורצה לגייס אותו כרופא. מיכאל הסביר שאין לו רישיון בארץ ועל כן אינו יכול לעבוד כרופא, וודאי לא כרופא צבאי וזה היה סופה של קריירה צבאית מבטיחה. אבל החיידק הרפורמי, מתברר, רק הלך קצת לנוח ובשנת 1979 גויס מיכאל על ידי התנועה הקיבוצית, בעקבות בקשת האיגוד העולמי ליהדות מתקדמת (רפורמית), לשמש בתפקיד רכז הפעילות הרפורמית בקרב נוער ישראלי, במטרה להקים תנועת נוער ציונית רפורמית אוטונומית לתנועה ליהדות מתקדמת בישראל. תנועת הנוער הזו הייתה אמורה גם לספק גרעינים וחברים לקיבוצים הרפורמיים ילה ולוטן.

בתפקידו כרכז התנועה, תפקיד בו כיהן עד שנת 1983, התחיל מיכאל למעשה מאפס. היה עליו לסייע בכתיבת מצע ולהציב מטרות לתנועה החדשה. כשאיפתם להפוך ארגון של חוגי 'תלים-נוער' לתנועת נוער ציונית אוטונומית, היה עליו ועל האנשים שפעלו לידו להתמודד עם בעיות רבות שהתעוררו, כגון פעילות בשבת ומציאת נוסחי תפילה שידברו אל הנוער: 'ניסיוני במחנות הקיץ בארה"ב לימד אותי, כי תפילה יצירתית יכולה לשמש כלי רב עוצמה בהנעת אנשים צעירים להשקיע בתהליכים רוחניים אישיים וקבוצתיים כגון שאלת הסמכות, תפקיד הרבנים, הקשר עם התנועה הרפורמית. היו אלה אחד נושאים חשובים שחייבו דיון וקבלת החלטות."

בשיתוף עם התנועה הקיבוצית, הוחלט לנסות ולשלב את תלמי בתנועת הצופים וגם שם התעוררו כל מיני שאלות ובעיות והתנגדויות, אך למרות כל הבעיות, התנועה קמה ופעלה במשך 15 שנים. מותו של מוסה חריף ז"ל בתאונת דרכים, ופריצת המשבר בתנועה הקיבוצית,